

право України. Конспект лекцій. Х., 1996; Гончарук С.Т. Адміністративне право України. Загальна та особлива частини. К., 2000 та ін.. 8. Дмитриев Ю. Правовое обеспечение свободы манифестаций в условиях правового государства: Автореф. ... канд. наук. М., 1991. 9. Кононенко М.М., Карпунчиков П.В. Некоторые проблемы охраны общественного порядка при проведении массовых мероприятий на современном этапе // Проблемы совершенствования деятельности ОВД по охране общественного порядка при проведении массовых мероприятий. М., 1990. 10. Дмитриев Ю., Мешеряков Н. Необходим закон о собраниях, митингах, демонстрациях // Молодой коммунист. 1990. № 2. 11. В Верховном Суде СССР // Известия. 1989. 27 апреля. 12. Бюллетень Верховного Суда СССР. 1989. № 3. 13. Ожегов С. Словарь русского языка. М., 1987. 14. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К., Ірпінь. 1991. 15. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» // Збірник нормативних актів з конституційного права України. Серія «Конституційне законодавство». Х, 1997. Вип. 2.

Надійшла до редколегії 03.11.01

М.М. Тищенко

ДО ПИТАННЯ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЗАХИСТ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Однією із найважливіших передумов реалізації права громадян на захист є участь в адміністративному процесі такої процесуальної фігури як адвокат.

Виникнення і вдосконалення інституту адвокатури об'єктивно обумовлено розвитком державності і суспільства в цілому. З цього приводу відомий російський правознавець Є.В. Васьковський відзначав, що на перших сходинках юридичного розвитку суспільства, коли правові норми були простими і доступними розумінню кожного, існувала можливість вести свої справи особисто, без сторонньої допомоги. У зв'язку з розвитком суспільства життєві умови стають різноманітнішими і складнішими, поряд із ними ускладнюються і відповідні юридичні норми. Цілком вірно, що позивач, не маючи спеціальної підготовки, вже не в змозі сам вести справи; йому необхідна допомога людини, яка добре ознайомена з нормами матеріального права і формами процесу; виникає необхідність в особливій групі осіб, які спеціально займалися б вивченням законів і могли надавати юридичну підтримку або здійснювати правозаступництво. Саме ці спеціалісти-правознавці одержали назву адвокатів [1, с.5].

Сприяння захисту прав і свобод громадян, представлення їх законних інтересів, надання юридичної допомоги залишаються основним завданням адвокатури й зараз. Будучи важливим інститутом правової системи, покликаним робити істотний внесок у всебічне зміцнення законності і правопорядку, пропаганду законодавства, прав громадян, адвокатура водночас становить собою важливий інструмент громадського контролю за законністю [2, с.87].

Безсумнівно, діяльність адвокатів в основному пов'язана зі здійсненням представництва у кримінальних і цивільних справах, що обумовило

підвищений інтерес вчених і практиків саме до цього напрямку адвокатської діяльності.

Проте не менш значущою є діяльність адвоката у сфері адміністративного процесу, що значною мірою обумовило позицію законодавця, який закріпив у ст.6 Закону України «Про адвокатуру» право адвоката представляти і захищати права та інтереси громадян і юридичних осіб за їх дорученням у всіх органах, підприємствах, установах, організаціях, до компетенції яких входить вирішення відповідних питань, включає до себе й представництво у справах про адміністративні правопорушення.

Узагальнення практики показує, що громадяни нечасто звертаються в юридичні консультації, юридичні фірми та об'єднання для оформлення представництва адвокатів у справах про адміністративні правопорушення.

На наш погляд, це пояснюється низкою причин. Насамперед слід зазначити, що нечасте звернення за допомогою до адвокатів у справах про адміністративні правопорушення обумовлене слабкою юридичною грамотністю, недостатньою поінформованістю громадян щодо їх права користуватися юридичною допомогою адвоката у справах даної категорії. Водночас матеріальний чинник здатний зіграти істотну роль при вирішенні громадянним питанням про звернення до послуг адвоката, оскільки оплата цих послуг часто коштує найчастіше дорожче, ніж, наприклад, сплата штрафу.

Однаковою мірою зазначений чинник впливає і на позицію самих адвокатів, які відмовляються представляти інтереси громадян, котрі не спроможні достатньо високо оплатити їх послуги. І, нарешті, важливе значення має недостатня регламентація процесуального статусу адвоката в КпАП України.

У ст. 271 КпАП передбачена участь адвоката в провадженні у справі про адміністративне правопорушення зі стадії її розгляду. Проте не виключена можливість залучення адвоката до справи зі стадії її порушення. Це може мати форму консультацій. Практика свідчить, що саме така форма участі адвоката є найбільш поширеною.

На стадії розгляду справи ст.271 КпАП наступним чином окреслює коло процесуальних повноважень адвоката. Він має право: знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; за дорученням особи, що запросила його, від її імені вносити скарги на рішення органу (посадової особи), що розглядає справу. Причому, процесуальний статус адвоката ідентичний процесуальному статусу законних представників особи, яка притягається до відповідальності, і потерпілого (ст.270 КпАП). У зв'язку з цим виникає закономірне запитання: ким є адвокат в адміністративному процесі – захисником або просто представником осіб, які притягаються до відповідальності?

Відповідь на це запитання дає аналіз положень ст.6. Закону України «Про адвокатуру», відповідно до якої адвокат має право збирати відомості про факти, котрі можуть бути використані як докази по справах про адміністративні правопорушення, зокрема запитувати і одержувати документи або їх копії від підприємств, установ, організацій, об'єднань, а також за їх

згодою – від громадян; ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для виконання доручення документами і матеріалами, за винятком тих, таємниця яких охороняється законом; одержувати письмові висновки фахівців з питань, що потребують спеціальних знань; застосовувати науково-технічні засоби відповідно до чинного законодавства; заявляти клопотання і скарги на прийомі у посадових осіб і відповідно до закону одержувати від них письмові вмотивовані відповіді на ці клопотання і скарги; бути присутнім при розгляді своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів і давати пояснення за суттю клопотань і скарг.

Гадаємо, що зазначені положення дозволяють більш чітко визначити цілі участі адвоката у провадженні по справі про адміністративне правопорушення – представництво і захист усіма доступними, передбаченими законом способами і засобами прав і інтересів особи, яка запросила його для участі у справі.

При з'ясуванні процесуальної ролі адвоката у провадженні у справах про адміністративні правопорушення (як і в інших адміністративно-процесуальних провадженнях) слід мати на увазі, що в його взаємовідносинах з лідируючими суб'єктами процесу, а також з іншими суб'єктами, які тою чи іншою мірою причетні до провадження у справі, як би «невидимо» присутній громадянин, з приводу захисту прав і законних інтересів якого адвокат вступає в такого роду відносини. Таким чином, адвокат у відносинах з названими суб'єктами вступає, по-перше, як уповноважена громадянином особа, як його повноважний представник; по-друге, як самостійна процесуальна фігура, наділена відповідними процесуальними повноваженнями.

З цієї точки зору доцільно уточнити і чітко сформулювати в законодавстві положення, відповідно до якого адвокат може брати участь у справі за запрошенням не тільки особи, яка притягається до відповідальності, й потерпілого, а також їх законних представників.

Посиленню активної позиції адвоката у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, з'ясуванню його місця і ролі в зазначеному провадженні сприятиме законодавче закріплення права адвоката на стадії розгляду справи брати участь у дослідженні та оцінці доказів у справі.

Особливого значення питання процесуального регулювання діяльності адвоката набувають у контексті проведення судової реформи, введення в систему судів спеціалізованих адміністративних судів. Зі зростанням ролі суду в захисті прав людини, віднесенням до його компетенції вирішення значного числа справ, що виникають в адміністративно-правовій сфері, безсумнівно повинна підвищитися і роль адвоката, завдання якого полягає в тому, щоб допомогти людині, яка звернулася до нього, захистити свої права і законні інтереси. При цьому зростання ролі адвоката в адміністративному судочинстві пов'язане не тільки зі зміною становища суду в суспільстві і складності законодавства. Значною мірою це обумовлено необхідністю реалізації одного з найважливіших принципів судочинства – принципу змагальності. У свою чергу це повинно кардинально змінити становище сторін та їх представників у процесі в плані як детальної регламентації

процесуальних прав і обов'язків, так і відповідної відповідальності за вчинення або не вчинення тих чи інших процесуальних дій.

Вирішення цього завдання вбачається у вдосконаленні адміністративно-процесуального статусу адвоката шляхом внесення відповідних змін і доповнень у чинне законодавство, зокрема КпАП, а в найближчій перспективі – у розробці і прийнятті Адміністративно-процесуального кодексу України, у якому адміністративно-процесуальний статус адвоката максимально відповідав би завданням всебічного захисту прав і законних інтересів громадян, повною мірою втілював у життя принципи судочинства.

Список літератури: 1. Васильовський Е.В. Организация адвокатуры. СПб., 1897. Ч. 1. 2. Боренбойм П. Д. Проблемы и перспективы развития адвокатуры // Сов. гос. во и право. 1988. № 1.

М.В. Тищенко, Г.О. Душейко

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ СУТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Питання щодо поняття реалізації [1, с.395] оперативно-розшукової інформації складне і не до кінця досліджене, тому й не має однозначного вирішення ні в теорії, ні на практиці. Термін «реалізація оперативно-розшукової інформації» використовується в спеціальній літературі у зв'язку з її застосуванням в боротьбі із злочинністю та використанні у кримінальному процесі (Рассолов 1991; Иванов 1998).

Аналіз висловлених думок з проблеми, що розглядається, свідчить, що до змісту реалізації оперативно-розшукової інформації вчені підходять по-різному і визначають це неоднозначно.

Найбільш повне наукове визначення поняття подано С.С. Овчинським, який вважає, що оперативно-розшукова інформація містить знання про явища, які вказують на злочинну діяльність конкретних осіб та розкривають не тільки механізм злочинів, а й механізм виникнення інформації про них [2, с.61]. Таким чином, реалізація оперативно-розшукової інформації передбачає певний результат її використання.

В умовах мінливої оперативної обстановки від співробітників оперативних апаратів потрібна висока динамічність прийняття рішень на основі оперативно-розшукової інформації, що, в свою чергу, може бути забезпечено лише підвищенням рівня ОРД. З огляду на це вчені дотримуються точки зору, що суть оперативно-розшукової діяльності визначається її головним завданням, а саме пошуком і фіксацією фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп (Регульський 1997).

Отже, проблема використання оперативно-розшукової інформації повинна розглядатися, на наш погляд, через призму закономірностей, що відносяться до діяльності оперативних апаратів щодо використання даної інформації.

До цих закономірностей, на наш погляд, можна віднести ті, які визначають тактику використання оперативно-розшукової інформації для вжит-